

DE PLAYWORK-METHODE

WACHTEN met ingrijpen

'De bso moet echt een wereld van kinderen zijn.' Judith Lechner is directeur van Huis de B in Groningen, een kinderopvangorganisatie waar wekelijks 325 kinderen van 2 tot 12 jaar komen. De medewerkers worden getraind in vrij spel, gebaseerd op de Britse PARS Playwork-visie. In deze kindervereld wordt niet meteen ingegrepen als er op tafel wordt geklommen of bij een flinke stoeipartij. Je armen over elkaar houden blijkt best lastig voor pedagogisch medewerkers.

TEKST CARLA OVERDUIN FOTO'S STEF STENEKER

Huis de B werd al decennia geleden opgericht door ouders en was vooral 'een heerlijke plek om te spelen', vertelt Judith Lechner, die hier zes jaar geleden in dienst kwam. Doordat de organisatie groeide en nieuwe medewerkers in dienst kwamen, veranderde die vrije cultuur enigszins. 'Mijn opdracht was om dat elan nieuw leven in te blazen. We willen een bso waarvan kinderen vies thuis komen, de groepsruimte met groene zeep wordt ingesmeerd om een middag te glijden, waar je fikkies mag stoken en bij de sloot mag spelen.'

Twee jaar geleden kwam Huis de B in aanraking met PARS Playwork. De Britse onderzoeker/trainer Shelly Newstead kwam naar Groningen om de dertig medewerkers hierin te trainen. 'De vonk sloeg over op het hele team', aldus Judith. Zij schreef het koersboekje *Op avontuur*, dat de basis is voor deze visie en nieuwe

medewerkers worden bij het inwerken meteen hierop getraind.

NIET 'VERGROTEMENSEN'

Wat houdt vrij spel in? 'Je leert wat jouw plek in de wereld van kinderen is. In de bso willen we de spaarzame vrije tijd van kinderen niet 'vergrotemensen'. Daarvoor heeft de Playwork-aanpak een aantal handvatten.' Het begint met: niet snel interveniëren. Je grijpt pas in als het kind erom vraagt, als de situatie (emotioneel) onveilig wordt of om praktische redenen, bijvoorbeeld als het tijd is om te stoppen. 'Dat vinden medewerkers lastig en daarom reflecteren we veel met elkaar. Gisteren liep een 6-jarig jongetje bij een 7-jarig meisje de wc in. Hij wilde haar piemeltje zien. Toen ze zei dat ze dat niet had, liet ze zien wat ze dan wél had. Ze vertelde dit even later laconiek aan de pedagogisch medewerker, die bezorgd overlegde met haar collega.

Ze wogen af: het meisje reageerde rustig, dit is spelen, onderdeel van de ontwikkeling van kinderen, maar we koppelen het wel terug naar de ouders. Géén interventie was deze keer de juiste keuze, besloten ze tijdens de reflectie. Dit is de praktijk als kinderen vrij mogen spelen in hun eigen kindervereld. Je ontmoet als volwassene dan je eigen ongemak en daar moet je juist mee werken.'

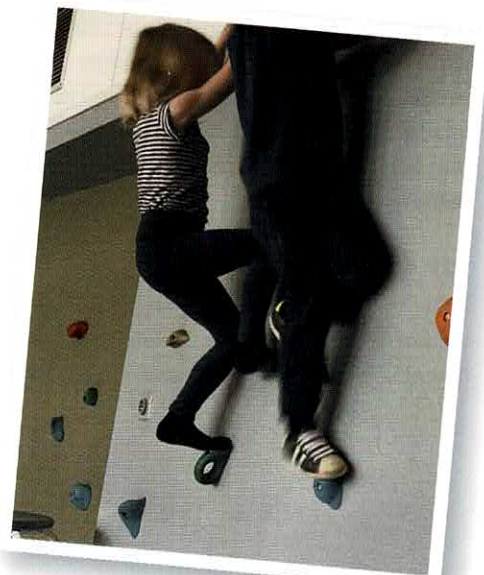
Pedagogisch medewerkers leren ook om het spelen niet te verstoren. 'Je loopt niet dwars door het spel, maar eromheen, maakt jezelf onzichtbaar. Je bent er alleen als het nodig is', aldus Judith. 'Je positioneert je wel zo dat je 360 graden om je heen kunt zien. Je houdt het hele speelveld in het oog.'

Niet ingrijpen betekent niet dat je niets

'Je loopt niet dwars door het spel, maar eromheen'

---

doet. 'Observeren is belangrijk. Je kijkt naar de gezichten, luistert en houdt in de gaten wanneer het spelen overgaat in niet-spelen, als het stoeien bijvoorbeeld te ruw wordt.'

VVE-ACTIVITEITEN

Ondanks de nadruk op vrij spelen, biedt Huis de B ook een voorschoolprogramma voor peuters. 'We bieden activiteiten aan, maar er is altijd ruimte voor de eigen invulling van het kind. Het VVE-programma is slechts een voertuig. Na het samen eten waaieren de kinderen uit naar hoeken om te bewegen of knutselen. We bieden creatief materiaal aan, maar zeggen niet: dit gaan we maken.'

Qua materiaal wordt gekozen voor *loose parts*. Dit zijn losse elementen, openeinde-

materiaal, waarin kinderen hun fantasie kwijt kunnen. Denk aan stokken, banden, kartonnen dozen, natuurlijk materiaal. Na een brand in het Huis de B-gebouw veran-

derde Judith ook de inrichting flink. 'We hebben nu meer vloerruimte voor de jonge kinderen, veel meer *loose parts* en meer dingen om op te klimmen. Het is bij >

'We willen een bso waarvan kinderen vies thuis komen'

PM'ER REBEKKA KRUISMAN: 'OBSERVEREN IS ECHT GENIETEN'

'De kern van PARS Playwork is 'volwassenvrij' spelen. Dat heeft ontzettend veel voordelen, want kinderen leren zelf situaties oplossen, breiden hun vaardigheden uit en hun zelfvertrouwen groeit.'

Rebekka Kruisman (34) is pedagogisch medewerker bij Huis de B. Zij past de vrijspel-training in de praktijk toe. 'Niet ingrijpen is de basis. Wat ik vooral heb geleerd is niet door het speelgebied heen lopen, maar wel goed observeren. Je kijkt naar de gezichtsuitdrukking en de houding van kinderen. Ze zijn 'eerlijk met hun lijf', soms zie je een houding van: ik doe dit wel, maar ik wil dit eigenlijk niet. Je moet als pedagogisch medewerker eigenlijk altijd aanstaan en op je gevoel afgaan. Dat vraagt veel meer van je; je moet je inhouden.'

Waarom is het zo lastig om op je handen te zitten? 'Het zijn andermans kinderen en je hebt je eigen bagage, ervaring, gevoel. Ik vind niet snel iets eng of risicovol, zoals vuurtje stoken of met scherpe messen stokken slijpen, maar ik moet me wel inhouden als het gaat om creatieve dingen. We spelen

met openeinde-materiaal. Deze generatie kinderen is dat in dit digitale tijdperk niet gewend. Ik heb de neiging om suggesties aan te dragen. Dan houd ik me in, maar als ik merk dat ze niet zoveel kunnen met pvc-buizen, dan bied ik de volgende dag logischer materiaal, zoals hout en spijkers, want dat wijst zichzelf.'

Reflecteren

Een sleutelwoord bij de aanpak is reflectie. 'Wat jij automatisch doet, ziet je collega heel anders. Door de training word je je daar heel bewust van. Het is handig om een kwestie dezelfde dag nog te bespreken. Bijvoorbeeld bij een collega met hoogtevrees die vraagt: "Hoe ver mag een kind in de boom klimmen?" We hebben als regel bedacht: je mag klimmen tot een hoogte waarbij je zelf nog naar beneden kunt komen. We bespreken veel met elkaar

en delen succeservaringen, zodat je niet blijft vastzitten in je eigen gevoel.' Niet alleen pm's, maar ook ouders vinden het spannend, aldus Rebekka. 'In de coronatijd was er minder contact met ouders en bleef het beperkt tot uitleg over een schaafwond of blauwe plek. Ik hoop dat we binnenkort een ouder-informatiebijeenkomst over de meerwaarde van Playwork kunnen houden.'

Voordelen

Ze werkt nu drie jaar vanuit de visie van Playwork en ziet veel voordelen. 'Het verraste me. Als er een ruzie is, er is iets afgepakt of iemand is pijn gedaan, dan had je voorheen de neiging om gedetailleerd te vragen hoe het was ontstaan en om oplossingen voor te kauwen. Maar kinderen lossen het vaak zelf op en kunnen zelf spelregels bedenken. Zo krijgen ze vaardigheden waar ze later wat aan hebben. Dat is veel waardevoller dan dat wij het doen.' Haar conclusie: 'We observeren veel, dat is echt genieten. Mijn werk is interessanter geworden.'

MINDER INGRIJPEN, HOE DOE JE DAT?

1. Intervenieer alleen als het kind erom vraagt, voor de veiligheid of om praktische redenen. Blijf buiten het spel, maar houd wel het hele speelveld in de gaten.
2. Kijk en luister goed. Is het spelen nog leuk of is een kind niet blij meer?
3. Bied openeinde-spelmateriaal aan. Verzamel dit bij lokale bedrijven, de kringloopwinkel of ouders.

ons niet netjes. Sommige groepen veranderen de ruimte regelmatig helemaal. Zet de boel op zijn kop zodat kinderen iets nieuws kunnen ontdekken.'

INSPIREREND

Wat levert minder ingrijpen op? 'Het is heel inspirerend voor medewerkers. Het is spannend om bewust niets te doen. Je rol verandert. Pas als kinderen *clues* geven dat ze je nodig hebben, bedenk je welke interventie nodig is. Soms zet je aan tot spelen en trek je je later ongemerkt weer terug. Bij peuters is dat het lastigst. Het komt op je vaardigheden als pedagoog aan. Voor mij als manager is interessant: hoe verander ik de cultuur, hoe krijg ik doeners meer reflecterend? Ik merk dat dat steeds beter gaat. Bij risicovol spelen bijvoorbeeld vindt iemand misschien iets eng, maar kan je dat oplossen met collega's. Wie bang is van hoogte of water, wisselt even van plaats met een collega die dan bij de sloot of boom observeert.' Ze besluit: 'Wat het vooral oplevert is een duidelijke visie voor de medewerkers en een vrije wereld voor de kinderen, die echt van hen is.' <

INTERVENTIELADDER: ACTIEF 'NIETS' DOEN

Martin van Rooijen doet al vele jaren onderzoek naar risicovol spelen. Zijn conclusie: leren omgaan met risico's is goed voor kinderen. Volwassenen moeten zo min mogelijk ingrijpen. Om pedagogisch medewerkers daarbij een instrument te geven, heeft hij de Interventieladder bedacht.

'Kinderen proberen in het spel wat nèt lukt, ze testen hun vaardigheden. Door ze vrijheid te geven, spreek je hun veerkracht aan. Wij moeten ons als professionals afvragen: wat is onze rol? Pedagogisch medewerkers denken nog vaak dat je altijd maar activiteiten moet doen, terwijl bij vrij spelen kinderen hun grenzen kunnen verkennen en risico's aangaan. Kies voor actief niets doen; je observeert, luistert, kijkt wat er nodig is, ondersteunt waar nodig en reflecteert met elkaar.'

Van Rooijen bezocht wereldwijd Adventure Playgrounds en zag hoe PARS Playwork in de praktijk werd gebracht. Voor zijn master Pedagogiek deed hij onderzoek in Nederlandse bso's en speeltuinen. Hij ontdekte dat kinderen toch drempels kunnen hebben als zij de ruimte krijgen. 'Ze vragen zich af: mag ik dit doen, wil ik dit doen, durf ik dit? En dan pas gaan ze het doen. Ik vroeg professionals hoe ze kinderen hierin begeleidden. Er zit immers veel tussen helemaal niets doen en ingrijpen. Zij hadden daar wel vijftig termen voor. Sturen, helpen, suggesties geven. Uit deze praktijkervaringen heb ik de Interventieladder ontwikkeld. Je basishouding moet zijn: ik ben niet nodig. Pas als ik zie dat kinderen ondersteuning nodig hebben of de situatie wordt gevaarlijk, dan ga ik iets doen.'

Van Rooijen gebruikt de Interventieladder in de Playwork-trainingen die hij geeft in de kinderopvang.

DE INTERVENTIELADDER

1 Kinderen kunnen het alleen	7 Opper iets
2 Laat het de kinderen eerst uitzoeken (handen over elkaar)	8 Geef uitleg
3 Let bewust op, houd een oogje in het zeil	9 Help
4 Laat kinderen het zelf bedenken	10 Doe het voor
5 Laat kinderen de keus	11 Bemoei je ermee
6 Stimuleer	12 Stuur de activiteit
	13 Grijp in

OUDERS AAN HET WOORD

TEKST CARLA OVERDUIN

'In de coronatijd ontstond soms miscommunicatie'

Bert van der Weide (57) is lid van de oudercommissie van Huis de B in Groningen. Zonen Ewout (11) en Wiebe (12) gaan hier naar de bso. Een bijzondere bso, waar wordt gewerkt volgens de Playwork-methode. Dit betekent dat kinderen vrij mogen spelen zonder dat er al te snel wordt ingegrepen.

Waarom kinderopvang voor zulke grote jongens?

'Mijn vrouw Inge (48) en ik werken beiden fulltime. Ik werk in de bouw, zij is regiomanager in de thuiszorg. De jongens gaan naar de Jenaplan-school naast de bso, er wordt goed samengewerkt tussen school en bso en Huis de B heeft veel te bieden. Er zijn kinderen van allerlei achtergronden, zodat onze zonen bijvoorbeeld ook leren wat de ramadan is. Ik vind het goed dat er op elke bso-groep ook mannen werken, want zij begrijpen jongensgedrag beter. Jongens willen af en toe graag even ravotten. Er is veel avontuur; bijvoorbeeld aan touwen door de gymzaal slingeren, lasergames, koken en toneel. Er wordt ook echt aan de ontwikkeling van kinderen gewerkt. Ze hebben bijvoorbeeld een KEI-training gedaan, waarbij ze door sport en spel respect voor elkaar krijgen en hun eigen kracht en persoonlijke ruimte leren kennen.'

Huis de B werkt volgens de Playwork-visie, met zo min mogelijk interventie. Hoe vind je dat als ouder?

'Ik vind Playwork geweldig. Je bent als volwassene snel geneigd om in te grijpen, maar kinderen reguleren veel zelf wel. Ook driejarigen zijn vaak prima in staat om een ruzie op te lossen.'

Playwork betekent ook risicovol spel. Is dit een discussieonderwerp in de OC?

'Regelmatig. Er heerst hier wel noordelijke nuchterheid. Een kind mag best een keer vallen en flink onder de modder zitten. Maar voor sommige ouders is dat toch even slikken, daarom willen we nu na de coronaperiode eraan gaan werken om het juiste beeld van Huis de B naar buiten te brengen.'

Wat speelt er momenteel in de OC?

'In de coronatijd waren er kortere contactmomenten met ouders, daardoor ontstond soms miscommunicatie. Een stagiaire vertelde bijvoorbeeld een moeder dat haar dochter de hele dag

leuk had gespeeld, maar in de broek had gepoept. Bij de moeder bleef vooral dat negatieve hangen, dat haar kind in de broek had gepoept. De stagiaire wist het gesprek niet goed meer om te buigen naar wat vooral heel leuk was. Een ervaren collega kan dat beter uitleggen. Daar praten we als OC dan over; hoe je beter kan communiceren met ouders.'

Verskil je wel eens van mening met de directie?

'Ja, over tarieven bijvoorbeeld. Directeur Judith Lechner wilde de tarieven verhogen, daar waren we het als ouders niet mee eens en we nemen geen blad voor de mond. Dan praat je met elkaar en Judith vond dat we een goed punt hadden. Zo zijn we tot een compromis gekomen.'

Dus je hebt invloed als OC?

'Dat vind ik wel. Onze rol is vooral die van adviesorgaan en klankbord, waar bij zowel directeur Judith als wij met kwesties komen.'

Heb je nog OC-advies voor kinderopvangorganisaties?

'Dingen opleggen vanuit de directie heeft geen zin. Je moet allebei openstaan voor andere meningen. Oogkleppen voorkomen, dat geldt voor beide partijen.' <